

IJTIMOIY ISHDA DEONTOLOGIYA VA ETIKANING AXAMIYATI

Aripova Ma`mura Shuhrat qizi

*Samarqand davlat universiteti Kattaqo`rg`on filiali,
Aniq va tabbiy fanlar fakulteti “Ijtimoiy ish” yo`nalishi talabasi*

*Ilmiy rahbar: Ishmuradov Bunyodjon Farhodovich
Samarqand Davlat Universiteti Kattaqo`rg`on filiali o`qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ijtimoiy Ijtimoiy ishda deontologiya va etikaning umumiy maqsadi kasbiy mas'uliyatni tan olishni rivojlantirish, kasbiy amaliyotda duch keladigan dilemmalarni baholash va tegishli qarorlar qabul qilish mezonlarini ishlab chiqarishdir. Buni amalga oshirish uchun ushbu fan ijtimoiy xodimlarning amaliyotda duch kelishi kerak bo'lgan muammolarni yoritish uchun zarur nazariy vositalarni taqdim etadi, shuningdek, kasbiy etikani to'g'ri tushunish va amalga oshirish uchun ularni qanday qo'llashini ko`rishingiz mumkin*

Аннотация: *В этой статье общей целью деонтологии и этики в социальной социальной работе является развитие признания профессиональной ответственности, оценка дилемм, с которыми сталкиваются в профессиональной практике, и выработка критериев для принятия соответствующих решений. Для этого данная дисциплина дает необходимые теоретические инструменты для освещения проблем, с которыми социальным работникам приходится сталкиваться на практике, и можно увидеть, как их можно применить для правильного понимания и реализации профессиональной этики.*

Abstract: *In this article, the overall goal of deontology and ethics in social work is to develop recognition of professional responsibility, evaluate dilemmas encountered in professional practice, and develop criteria for making appropriate decisions. To do this, the discipline provides the necessary theoretical tools to illuminate the problems that social workers have to face in practice, and to see how they can be applied to the correct understanding and implementation of professional ethics.*

Kalit so`zlar: *etika, axloq, Immanuel Kant, deontologiya, Sokrat, D.Ross, burch, mezonlar, dilemmalar,*

Ключевые слова: *этика, мораль, Иммануил Кант, деонтология, Сократ, Д. Росс, долг, критерии, дилеммы,*

Key words: *ethics, morality, Immanuel Kant, deontology, Socrates, D. Ross, duty, criteria, dilemmas,*

Ijtimoiy ishda deontologiya va etika katta ahamiyatga ega. Ular ijtimoiy ishchilar faoliyatining asosi bo‘lib xizmat qiladi va ularning mijozlar bilan ishlashda va qarorlar qabul qilishda qanday yo‘l tutishini belgilaydi. Quyida deontologiya va etikaning ijtimoiy ishda ahamiyati haqida batafsil tushuntirish beriladi

Deontologiya — bu axloqiy nazariya bo‘lib, insonlarning vazifalari va burchlarini asosiy e‘tiborga oladi. Ijtimoiy ishchilar uchun deontologiya:

- Professional majburiyatlar: Ijtimoiy ishchilar o‘z kasbiy vazifalarini bajarishda professional standartlarga rioya qilishlari lozim. Bu o‘z ichiga mijozlar oldidagi burchlarni to‘g‘ri va adolatli bajarishni oladi.

- Huquqiy majburiyatlar: Ijtimoiy ishchilar qonunlarga amal qilishlari zarur. Bu nafaqat mijozlarning huquqlarini himoya qilish, balki jamiyatda ishonchni saqlash uchun ham muhim.

- Qonun va qoidalar: Kasbga oid qonun va qoidalarni tushunish va ularga amal qilish ijtimoiy ishchilarning ishi samarali va xavfsiz bo‘lishiga yordam beradi.

Buyuk faylasuf deontologik tamoyillarni aniqlagan Immanuel Kant , XVIII-asrda tanqidiy falsafaning nemis asoschisi

Deontologik etika , falsafada burch va inson harakatlarining axloqiy munosabatlariga alohida e‘tibor beradigan axloqiy nazariyalar . Deontologiya atamasi yunoncha deon - "burch" va logos - "fan" so'zlaridan olingan .Kantning fikricha, yaxshi irodadan boshqa sifatsiz hech narsa yaxshi emas va yaxshi iroda tabiiy mayllardan ko'ra emas, balki axloqiy qonunga muvofiq va ushbu qonunni hurmat qilgan holda harakat qilishni xohlaydi . U axloqiy qonunni akategorik imperativ , ya'ni so'zsiz buyruq - va uning mazmunini faqat inson aqli bilan aniqlash mumkinligiga ishongan . Shunday qilib, eng yuqori kategorik imperativ : "Faqat bir vaqtning o'zida u umuminsoniy qonun bo'lishini xohlay oladigan maksimumga amal qiling". Kant kategorik imperativning formulasini ekvivalent deb hisobladi: "Shunday qilib, insoniyatga o'zingizning shaxsingiz va boshqalarning shaxsida doimo bir vaqtning o'zida maqsad sifatida munosabatda bo'ling va hech qachon shunchaki vosita sifatida emas". Biroq, bu ikki formula o'rtasidagi bog'liqlik hech qachon to'liq aniq bo'lmagan. Qanday bo'lmasin, Kantning tanqidchilari uning barcha majburiyatlarni faqat rasmiy printsipdan kelib chiqishi mumkinligi haqidagi fikrini shubha ostiga qo'yishdi va u ratsional izchillik bilan mashg'ul bo'lib, axloqiy majburiyatning aniq mazmunini e'tiborsiz qoldirganligini ta'kidladilar.

Bu e'tirozga XX-asrda ingliz axloq faylasufi duch kelgan Ser Devid Ross , ko'p sonli "birlamchi vazifalar" ni qabul qilishning yagona rasmiy printsipi emas, balki o'z-o'zidan ravshan. Ross o'sha prima facie majburiyatlarni haqiqiy burchlardan ajratdi, chunki "har qanday mumkin bo'lgan harakat uning to'g'ri yoki noto'g'riligiga tegishli bo'lgan ko'p tomonlarga ega"; va bu tomonlarni ushbu sharoitda haqiqiy majburiyat sifatida "uning tabiatining umumiyliigi to'g'risida hukm chiqarishdan" oldin tortish

kerak. Rossning sezgi axloqiy bilim manbai ekanligini ta'kidlashga urinishi qattiq tanqid qilindi va XX-asrning oxiriga kelib, Kantning fikrlash usullari, ayniqsa, odamdan maqsad emas, balki vosita sifatida foydalanishni taqiqlash - yana. faylasuflar orasida eng ko'p muhokama qilingan deontologik qarashlarga asos bo'lib xizmat qiladi. Ommaviy darajada, inson huquqlarini himoya qilishga xalqaro e'tibor va shuning uchun ularni buzmaslik burchini ham deontologik axloqning g'alabasi sifatida ko'rish mumkin.

Etika esa axloqiy me'yorlar va qadriyatlar to'plamidir. Ijtimoiy ishda etikaning ahamiyati:

- Adolat va tenglik: Ijtimoiy ishchilar har qanday mijozga adolatli va teng muomalada bo'lishlari lozim. Bu diskriminatsiyadan saqlanish va har bir shaxsga hurmat bilan munosabatda bo'lishni talab qiladi.

- Maxfiylik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish: Mijozlarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish va maxfiylikni saqlash ijtimoiy ishchilarning asosiy vazifalaridan biridir.

- Yordam va qo'llab-quvvatlash: Ijtimoiy ishchilar mijozlarga yordam berishda halol, samimiy va qo'llab-quvvatlovchi bo'lishlari kerak. Bu ishonchli munosabatlarni shakllantirishga yordam beradi.

Ijtimoiy Ishchilarning Kasbiy Etikasi Kodeksi

Ko'p mamlakatlarda ijtimoiy ishchilar uchun kasbiy etikasi kodeksi mavjud bo'lib, ularning faoliyati uchun yo'riqnoma bo'lib xizmat qiladi. Bu kodekslar ijtimoiy ishchilarga quyidagilarni ta'minlaydi:

- Yo'nalish: Qanday vaziyatlarda qanday qarorlar qabul qilish kerakligi haqida aniq yo'nalish beradi.

- Ishonchlilik: Mijozlar, jamiyat va boshqa mutaxassislar bilan ishonchli munosabatlarni saqlashga yordam beradi.

- O'z-o'zini rivojlantirish: Kasbiy o'sish va shaxsiy rivojlanishga turtki beradi.

Ijtimoiy ishda deontologiya va etika, birgalikda, ijtimoiy ishchilarning mijozlarga ko'rsatadigan xizmatlarining sifatini oshirish, professionallikni saqlash va jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun muhimdir.

Ijtimoiy ish etikasi kasb a'zolarini javobgarlikka tortadi

Etikaning standart to'plami, agar ular chegaradan chiqsa, ijtimoiy ishchilarni javobgarlikka tortish uchun qoidalar va vositalarni yaratadi. Yaxshi axloq sizning mijozlaringizga va kasbning yaxlitligiga e'tiboringizni qaratishga yordam beradi. Shubhali axloqiy xatti-harakatlar bo'lsa, NASW shikoyatlarni ko'rib chiqish uchun rasmiylashtirilgan jarayonga ega. Har bir inson umidlarni tushunsa, bu siz va siz xizmat qilayotgan odamlar uchun yaxshiroqdir.

O'z-o'zini parvarish qilishni rag'batlantiradi

2021 yilda NASW o'z-o'zini parvarish qilish qoidalarini o'z ichiga olgan axloq kodeksini yangiladi. Ijtimoiy ish qiyin martaba yo'li bo'lishi mumkin. Ish ruhiy va hissiyotlarga ta'sir qilishi mumkin, ayniqsa siz jiddiy jarohat olgan mijozlar bilan ishlaganingizda. Axloq kodeksining yangilangan tili ish joylarini xodimlarning shaxsiy salomatligi va farovonligini qo'llab-quvvatlovchi kasbiy amaliyot va siyosatlarni targ'ib qilishga undaydi.

Agar siz ijtimoiy ishda foydali martaba orttirishga chaqirilgandek his qilsangiz, biz sizga yo'l ochishga yordam beramiz. Limestone universiteti sizni axloqiy qarorlar qabul qilish, inson xatti-harakati va ijtimoiy farovonlik bilan tanishtiradigan ijtimoiy ish bakalavri va ijtimoiy ish magistri darajasini taklif qiladi. Batafsil ma'lumot olish uchun tugmani bosing.

Sokrat birinchi bo'lib axloqiy tushunchalarni aniqlash zarurligini tan oldi va umuminsoniy me'yorni o'rnatishga harakat qildi. Platon o'z me'yorini o'zgarmas, umumbashariy abstraktsiyalarda topdi va yaxshilik uning ideal shakli bilan o'lchanadi.

Aleksandr, Larri va Maykl Mur. " Deontologik etika" Stenford falsafa ensiklopediyasida. Edvard N. Zalta tomonidan tahrirlangan. 2016 yil.

Find

Deontologiyaning zamonaviy va juda batafsil sharhi, agentga yo'naltirilgan va qurbonga yo'naltirilgan (bemorga yo'naltirilgan) deontologik nazariyalarga bo'linishga alohida e'tibor beradi. (Ross haqida faqat bir marta eslatib o'tilgan va Devid MakNaughton va Pirs Rouling tomonidan deontologiya bo'yicha ko'plab maqolalarning hech biri eslatilmagan.)

Foydalanilgan adabiyotlar

1. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.limestone.edu/blog/ethics-important-social-work&ved=2ahUKEwi_75DS5aaGAXU3FRAlHXv9CUwQFnoECDgQAQ&usg=AOvVaw0rhPBdOn5iz5uislij1flg
2. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.britannica.com/topic/deontological-ethics%23::~:~:text=3DIn%2520deontological%2520ethics%2520an%2520action,t heir%2520consequences%2520for%2520human%2520welfare.&ved=2ahUKEwi_75DS5aaGAXU3FRAlHXv9CUwQFnoECBEQBQ&usg=AOvVaw3m6OfUX0r-qSHBaA_9AaG-
3. Aleksandr, Larri va Maykl Mur. " Deontologik etika" Stenford falsafa ensiklopediyasida. Edvard N. Zalta tomonidan tahrirlangan. 2016 yil.
4. Birnbaxer, Diter. "Deontologik axloq". Analytische Einführung in die Ethik da. Diter Birnbaxer tomonidan, 113-172. Berlin: Valter de Gruyter, 2003 yil.